

TAMMISTE METSKONNA RÄHNID

Tenno L a u r
Tähe 10, Pärnu EE3600

Tammiste metskond pindalaga 11380 ha asub Pärnu linna idapiiril. Killustatuna ulatuvad tema piirid nii põhja kui ka loode suunda. Metskonnale allub üheksa vahtkonda: Pikanõmme, Niidu, Kilksama, Piiri, Oti, Künnametsa, Illu, Kirsi ja Sanga. Valdav osa metsast on männi ülekaaluga okasmetsad. Lehtpuu ülekaaluga on vaid kaks vahtkonda: Kilksama ja Illu. Kuuse ülekaaluga okasmetsad esinevad Oti ja Piiri vahtkonnas.

Musträhn

Väikesearvuline haudelind. Tammiste metskonnas esineb 6 haudepaari (vahtkondade kohta järgmiselt: Illu - 1, Künnametsa - 1, Oti - 1, Kilksama - 1, Niidus ja Pikanõmmes vaheldumisi 1 paar). Elupaikadeks on pesitsusajal okaspuu ülekaaluga segametsad, kuid võib pesitseda ka raieküpsetes valgusrikastes lehtmetsades, nagu näit. haavikutes (Illu v/k). Pesapuuks on sageli haab, kuid viimase puudumisel sobivas pesitsusbiotoobis rajatakse pesaõõnsus männi tüvesse. Paljudes piirkondades ongi liigil pesapuuks mänd.

Soojadel kevadatel alustatakse pesakoopa rajamist juba märtsi lõpul. See paikneb tavaliselt 9-13 m kõrgusel. Poegi on pesas 2-4, harvadel juhtudel 5 poega. Viimase kümne aasta jooksul ei ole ühelgi teadaoleval paaril õnnestunud poegi lennuvõimeliseks kasvatada. Kõigil neil juhtudel on pesa rüüstajaks olnud metsnugis. Seejuures on rüüstamine sageli toimunud ajal, mil pojad on umbes nädala vanused. Kui metsnugis on kevadel jäänud mustrahni pesitsuspaika pikemalt peatuma (näit. poegima), rüüstatakse rähni pesad juba haudeperioodil. Taolistel juhtudel on hukkunud ka pesal olev vanalind (viiel korral).

Roherähn

Kogu metskonna territooriumil pesitsejana puudub. Liiki võib kohata hilissügisel (oktoober-november) või harvadel juhtudel varakevadel (veebruari-märts). Kuuekümnendatel aastatel pesitses liik Niidu, Kilksama ja Kivi v/k-s. Viimases pesitses tollel ajal koguni 2 paari. Teistes nimetatud vahtkondades igas 1 paar.

Hallrähn

Väikesearvuline, mitte igal aastal pesitsev haudelind. Kogu metskonna territooriumil on edukatel aastatel pesitsenud korrakauni 4 haudepaari. Paaride arv on tugevalt kõikuv. Aastatel 1980, 1981, 1984, 1989 kohtasin pesitsusajal vaid mittepesitsevaid üksikisendeid. Aastatel 1982, 1983, 1993 liik puudus.

Pesitsusajal esineb nii lehtmetsa lodudes, jõeäärsetes puistutes kui ka raieküpsedes valgusrikastes nõmmemännikutes.

Võrreldes roherähniga tegutseb sagedamini okaspuudel (mändidel). Pesaõõnsus rajatakse eelistatult lehtpuusse (lepp või haab), ei põlga ära ka mändi. Õõnsust hakatakse rajama juba aprillis, selle kõrgus maapinnast on 5-8 m. Samaselt muusträhniga rüüstatakse sageli ka hallrähni pesad metsnugise poolt.

Valgeselg-kirjurähn

Väga haruldane haudelind. Suvel kohatud linnud on enamasti üksikisendid ja ei ole paiksed. Ainuke pesaleid pärineb 1980. aastast Kilksama v/k-st. Pesa paiknes u. 10 m kõrgusel haavas. Ümbruskonnas kasvab kase-lepa segamets, kus vähesel arvul esineb ka haaba, kuuske ja mändi.

19. juunil 1988. a. Illu v/k-s vaadeldi kogu päeva vanalindu toitukogumas. Kuid ühtegi teadaolevat pesapuud lähedal polnud. Näib, et sellel korral oli pesa hooldajaks vaid üks vanalind.

Võrreldes suur-kirjurähniga tegutseb antud liik okasmetsades sagedamini lehtpuudel ja maapinnale langenud tüvedel või kändudel.

Sügisrändel kohtab liiki aladel, kus teda suvel kunagi ei esine (rabamännik, nõmmemännik, kuusik). Aastatest 1980-1994 pärineb antud uurimisalalt 17 vaatlust.

Suur-kirjurähn

Esineb aastaringselt igas vahtkonnas. Raieküpsetes segametsades võib pesitseda kuni 14 haudepaari vahtkonna kohta (u. 1000 ha). Ebasobilikel aastatel leiab sellelt alalt vaid 1-3 paari. Suvel kohtab ka üksikuid mittepesitsejaid.

Pesitsusperioodil leidub nii okas- kui ka lehtmetsades. Eelistatuimaks pesapuuks on haab, hädapärast kasutab selleks ka leppa või mändi. Kaske kasutatakse pesapuuna vaid siis, kui selle tüvi on kuivanud, kuid ei ole veel täielikult pehkinud.

Pesaõõnsus paikneb enamasti 6-8 m kõrgusel, üksikujuhtudel vaid 2,3-2,7 m kõrgusel või siis väga kõrgel: 10,7-12 m. Poegi on pesas olnud 2-5. Kõik vahtkonnad ei ole asustatud ühtlaselt. Näiteks Pikanõmmes on pesi 10, samalaadse puistuga Sanga v/k-s küünib arv samal ajal vaid neljani. Lehtpuu ülekaaluga segametsades on paaride arv enam-vähem võrdne (näit. Illu - 8, Kilksama 7-9).

Aastatel 1975-1979 olid külmad ja vihmased suved ning liigi arv madalseisus. Viimased aastad on olnud edukamad. Aastatel 1980-1984 oli arvukus keskmine, 1985. a. oli liik vähearvukas, 1986 - keskmine, 1987 - arvukas. 1988. a. langes liigi arvukus pesitsusperioodi algul. Mitmel pool hüljati seni rajatud või rajatavad pesaõõnsused ja linnud kadusid. Põhjuseks tuleb pidada 22.-24. aprillil esinenud lumetormi ja sellega kaasnenud külmalainet. Uuesti muutus ilm kevadiseks alles mai algul.

Liigi arvukus taastus 1990. aastal. Järgmine mõõnaperiood oli juba 1992. aastal, mil liik oli võrdlemisi haruldane.

Sügisel, pärast rändeperioodi kohale jäänud isendid otsivad inimasulate juures kuldnokkade pesakaste ööbimispaikadeks. Neisse saabutakse igal õhtul ja seda kuni pesitsusaja alguseni. Võõrad liigikaaslased tõrutakse siit eemale. Inimese poolt häirituna hüljatakse pesakast jäädavalt.

Kolmvarvas-rähn

Haudelinnuna väga haruldane. Seotud aastaringselt vaid okasmetsadega. Pesitsusajal leidub varjurikastes kuuse-segametsades. Sel ajal väldib valgusrikkaid männikuid. Tegutseb vaikselt ja häälitseb harva, vaid ärrituses.

Seni siinkandis ainuke rähn, kes kasutab pesapuuks ka kuuske. Pesitseb mõõdukas kõrguses, pesi on leitud 4-6 m kõrguselt. Ajavahemikust 1965-1994 pärineb 4 pesaleidu, sellest 3 Tammiste metskonna territooriumilt. Pesaleiud on olnud järgmised:

1. 1965. a. Pikanõmme v/k, pesaõõnsus kuivanud kooreta männis u. 5 m kõrgusel. Hooldas 1 ad. Lennuvõimestus 2 poega.
2. 1980. a. Oti v/k. Pesa väliselt terves, kui pehkinud südamikuga kasvavas kuuses. Kõrgus 6 m. Hooldas 2 ad.
3. 1981. a. Suurejärve v/k, Halinga m/k. Pesa 4 m kõrgusel kasvava männi tüves.
4. 1989. a. Pikanõmme v/k. Pesa pehkinud südamikuga kasvavas kuuses, 4 m kõrgusel. Koorus ja lennudevõimestus 3 poega.

Väike-kirjurähn

Võrreldes suur-kirjurähniga vähem arvukas. Pesitsusajal vahtkonnas 1-2 paari, harva kuni 3 paari (Illu v/k-s 1981, 1983, 1990 ja Kilksama v/k-s 1981, 1989, 1990). On pesitsenud kõikides vahtkondades, kuid mitte üheaegselt. Suvel kohtab ka mittepesitsevaid üksikisendeid. Pesitsusajal on seotud rohkem lehtmetsade või lehtpuu ülekaaluga segametsadega, võib pesitseda ka teist tüüpi puistutes.

Pesapuuks on sageli täielikult pehkinud tüvi, millel on oksad osaliselt või täielikult langenud (puuliigiks haab, lepp, kask, pärn). Õõnsus võidakse rajada ka pehkinud oksa sisse, millel tüvi on alles täies elujõus. Pesa kõrgus on olnud 4-7 m, kuid võib pesitseda ka 9 m kõrgusel, nn. ridvas. Vahel leidub pesi ka 1,5-3,2 m. Poegi on pesas 2-4, harva 5.

Sügisrändel on ta mõnel aastal väga arvukas. Soodsatel toitumisaikadel peatutakse pikemalt, kusjuures ööbimiseks kasutatakse tihaste pesakaste.

WOODPECKERS OF TAMMISTE FOREST DISTRICT

The area of Tammiste Forest District is 11,380 ha, located in the eastern border of the town of Pärnu. The forest district stretches out to the north and north-west. There are nine forest guards. The forest is mainly a pine-dominated coniferous forest. Bird observations have been carried out in the whole territory of the district since 1980. The article focuses on the Black Woodpecker, Green Woodpecker, Grey-headed Woodpecker, White-backed Woodpecker, Great Spotted Woodpecker, Three-toed Woodpecker and Small Spotted Woodpecker.

TARTU PUIESTEE KALMISTU LINNUSTIKUST

Lemming R o o t s m ä e
Kroonuaia 22-1, Tartu EE2400

Tartu linna mitme kalmistu ja pargi linnustikku on korduvalt uuritud ja kokkuvõtteid sellest ka kirjanduses avaldatud. Uurijate vaateväljast on senini välja jäänud aga Puiestee tänava kalmistud, mis pärast autor nendele ka 1994. aasta kevadel tähelepanu pööras. Aprilli keskpaigast juuni lõpuni külastati mitu korda nädalas Uue-Jaani (I), Vana-Peetri (II), Uue-Peetri (III) ja Põllu (IV) kalmistut. Haudelindudeks arvati need linnud, keda kohati samas piirkonnas vähemalt 10 päeva jooksul. Vatlustulemused haudepaaride arvuga on toodud tabelis 1.

Nagu nähtub, ei ole lindude asustustihedus Puiestee tänava kalmistutel eriti suur (keskmiselt 19,6 p/ha). osaliselt võib see olla tingitud hallvarese pesitsemisest Uue-Peetri kalmistul, kes ka naaberpuistutes laialt ringi liikusid ning laululinde häirisid. Tähelepanu äratav veel hallrästaste küllalt hulgaline esinemine, samuti leevikeste pesitsemise jäämine linna piiridesse, mida varasematel aastatel pole täheldatud.

Loetletud linnuliikide kõrval kohati kalmistutel ühekordselt veel tervet rida teisi, kellest mõne pesitsemine siin pole ka välistatud. Nii esinesid Vana- ja Uue-Peetri kalmistul väänkael, väike-kirjurähn, peoleo ja musträstas. Esimeses neist kohati veel sootihast, mets-lehelindu, pruunselg-põõsalindu ja ööbikut, teises siisikest. Veelgi suurem oli ühekordselt kohatud liikide arv Põllu kalmistul, kes aga enamikus sattusid siia ilmselt naaberpiirkondadest. Uue-Jaani kalmistul ühekordselt kohatud lindudeks olid mets-lehelind, talvike ja aedloomind.